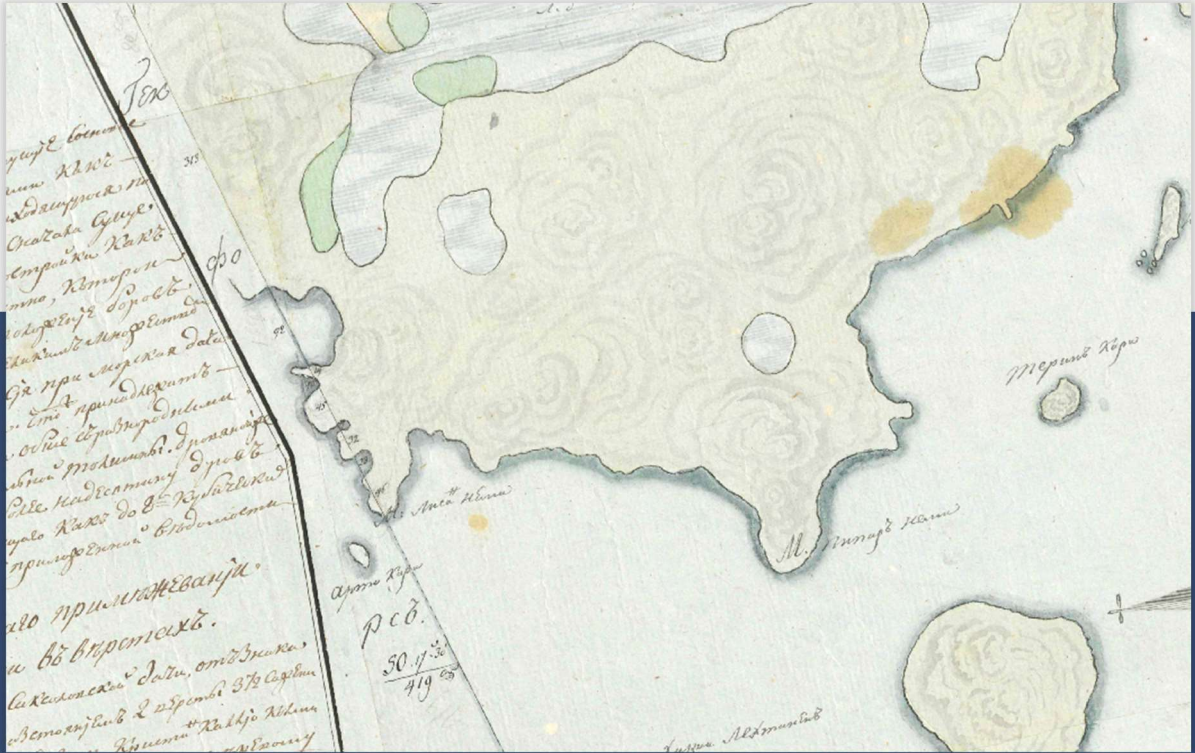

KOTKA

Liisanniemi-Piiparniemi Kaava-alueen arkeologinen esiselvitys 2025

Tilaaaja:
PlanDisain Oy

Toteuttaja:
Heilu Oy

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
2. Alueen lähtötiedot	4
2.1. Ympäristö ja historia	4
2.2. Aikaisemmat tutkimukset ja arkeologiset kohteet.....	4
3. Tutkimusmenetelmät.....	10
4. Havainnot	10
Lähteet.....	11

Arkistotiedot

Tutkimustyyppi:	Arkeologinen esiselvitys
Tutkimuksen tekijä:	Heilu Oy / FM Sinikka Kärkkäinen
Tutkimusten rahoittaja:	PlanDisain Oy
Lähialueen aikaisemmat tutkimukset:	A.R. Blomqvist inventointi 1885 Ragnar Rosen tarkastus 1917–1920 Matti Huurre Karhulan inventointi 1967 Katja Vuoristo inventointi 2006–2007 Teemu Mökkönen tarkastus 2023

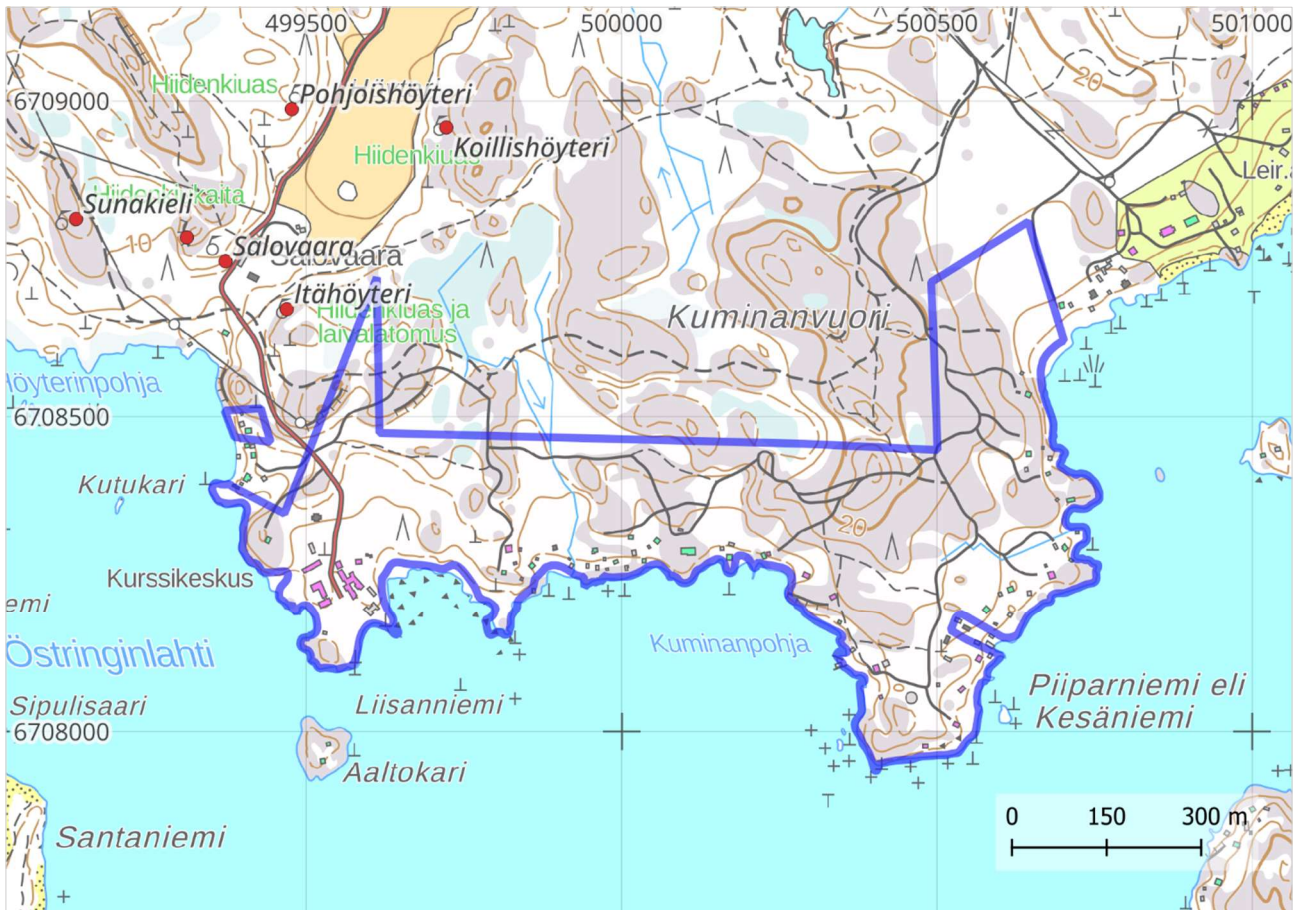
Kansikuva: Karttaote Vehkalahden pitäjän Kaarniemen kylän asemapiirroksesta Piiparniemen alueelta vuodelta 1807.

Taustakartat Maanmittauslaitoksen karttakuvapalvelusta (WMTS) 2/2025, ellei toisin mainita. Käytetty koordinaatisto ETRS-TM35FIN, korkeus N2000.

Maanmittauslaitoksen 5 p laserkeilausaineiston käyttölisenssi: MML 1460622539/05 00 00/2025.

1. Johdanto

Kotkan Kaarniemessä, Liisanniemen ja Piiparniemen alueilla, on käynnissä kaavan päivittäminen. Alueellisen vastuumuseon kanssa käydyissä aloituskeskusteluissa tuli ilmi arkeologisen selvityksen tarve, koska alueen muinaisjäännöksistä puuttuu ajantasaiset tiedot. Hankealueen arkeologisesta esiselvityksestä vastasi Heilu Oy / FM Sinikka Kärkkäinen ja se laadittiin helmikuussa 2025.

Kartta 2. Kaava-alueen raja-alue sinisellä. Lähialueen kiinteät muinaisjäännökset on esitetty punaisilla pisteillä.

2. Alueen lähtötiedot

2.1. Ympäristö ja historia

Kaava-alue sijaitsee Karhulan eteläosassa, Östringinlahden rannalla, noin 5,8 kilometriä Kotkan keskustasta koilliseen. Alueen pinta-ala on noin 44 hehtaaria ja se on maastokartalla ja ortokuvassa avointa metsäaluetta. Rantavyöhykkeellä on vapaa-ajan asuntoja ja Liisanniemen alueella on kurssikeskus. Alueen maaperä on lähes kauttaaltaan kalliota, muutamissa paikoissa on hiekkamoreenia ja kurssikeskuksen koillispuolella on hiekkaisen maan alue. Maastonkorkeus vaihtelee 0–26 metrin välillä.

Kotkan alue oli jääkauden jälkeen merenpinnan alla. Kivikauden alussa (noin 10 000 vuotta sitten) vain pieni osa korkeimmista mäistä oli merenpinnan yläpuolella. Maankohoamisen myötä maata paljastui pikkuhiljaa ja alueelle alkoi muodostua järviä ja jokia. Kymijoki muodostui noin 6000 vuotta sitten¹ ja vaikutti alueen asutuksen kehitykseen. Vanhimmat Kotkan alueelta tehdyt kivikautiset löydöt on ajoitettu noin 5000 eKr.², mutta alueella on voitu liikkua ja asua myös tätä aikaisemmin. Kotkassa sijaitsevat kivikautiset asuinpaikat sijoittuvat noin 20–35 metrin korkeudelle nykyisestä merenpinnasta.

Alueen tunnetut pronssikautiset rökkiöt sijaitsevat keskimäärin noin 15 metrin korkeustasolla. Kaava-alue on ollut pronssikaudella vielä saari, jonka rannoille Höyterinpohjassa sijaitsevat rökkiöt on tehty. Kotkan alueen rautakautiset kohteet sijoittuvat noin 10 metrin korkeustasolle tai hieman sitä matalimmille korkeuksille. Kaava-alue on sijainnut merkittävien vesireittien varrella, sillä sen ohi on kuljettu pohjoiseen Kaarniemenlahteen ja siitä edelleen Kymijokea ylös.³

Kaava-alueen lähin historiallisen ajan kylä on Kaarniemi, joka on sijainnut noin 3,5 kilometriä alueesta pohjoiseen. Kylässä on ollut seitsemän taloa vuonna 1544, joista suurin osa autioitui 1600-luvulle tultaessa. 1600-luvun alkuvuosikymmeninä kylän taloista muodostui Kaarniemen säteri eli kartano.⁴ Vanhin tarkastettu aluetta kuvaava kartta on Kaarniemen tiluskartta vuodelta 1692, jossa kaava-alue on Kaarniemeen kuulunutta metsää. Helilän ja Kaarniemen kylien raja on kulkenut kaava-alueen halki. 1800-luvun alun isojakokarttojen laatimisen aikaan kylien raja on siirtynyt kaava-alueen länsireunaan. Tarkastettujen vanhojen karttojen perusteella alue on ollut asumaton 1900-luvulle saakka, jolloin sinne alkoi muodostua vapaa-ajan asutusta. Kaarniemi on kuulunut Vehkalahteen vuoteen 1911 asti, jonka jälkeen se liitettiin Kymiin (eli sittemmin Kotkaan).

2.2. Lähialueen aikaisemmat tutkimukset ja arkeologiset kohteet

Kaava-alueella ei sijaitse tunnettuja arkeologisia kohteita. Lähin kiinteä muinaisjäänös sijaitsee reilun 100 metrin päässä hankealueen luoteispuolella. Kyseessä on pronssikautinen hiidenkiuas

¹ <https://www.kulttuuritielle.fi/ajankohtaista/kymijoki/> (luettu 13.2.2025)

² Rosén 1960:33 (teoksessa Kymin historia 1)

³ Rosén 1960:69

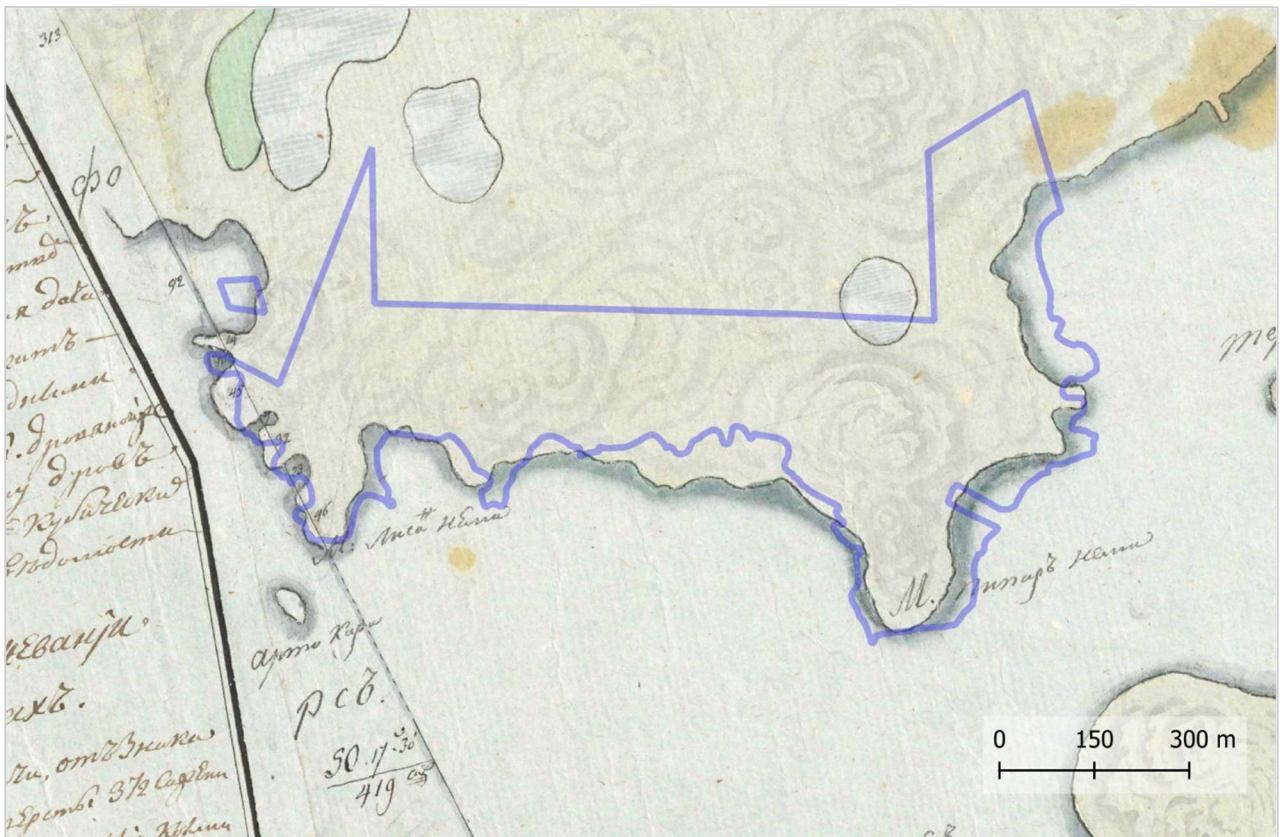
⁴ Mattila 1960:350, 561

ja laivalatomus *Itähöyteri* (285010006). Lähialueella on useita muitakin röykkiökohteita, jotka sijaitsevat noin 12–20 metrin korkeudella nykyisestä merenpinnasta. Röykkiöalue on yksi Kymenlaakson laajimmista pronssikautisista (1500–500 eKr.) röykkiökalmistoista.

Kotkan alueen muinaisjäännöksiä on luetteloitu ensimmäisen kerran jo vuonna 1885 (A.R. Blomqvist) ja kohteilla tehtiin tarkastuksia vuosina 1917–1920 (Ragnar Rosén). Selvitysalueen lähellä sijaitsevia röykkiöitä on tutkittu kaivauksin 1900-luvun aikana. Matti Huurre on inventoinut Karhulan alueella vuonna 1967 ja Katja Vuoristo kunnan yleisinventoinnin yhteydessä vuosina 2006–2007. Selvitysalueen lähellä sijaitsevat röykkiöt on tarkastettu viimeksi vuonna 2023 (Mökkönen).

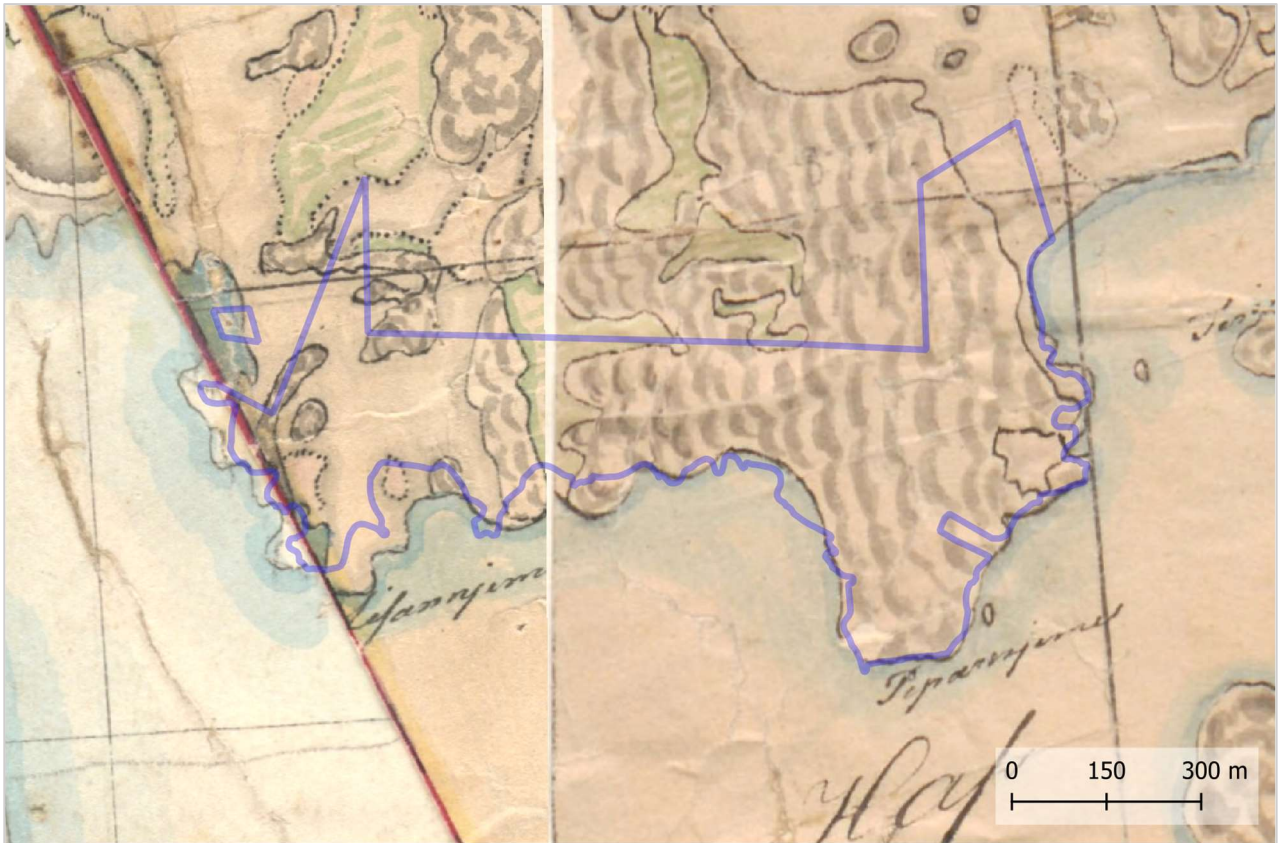
Kartta 3. Kaarniemen tiluskartta vuodelta 1692. Kaava-alue sijoittuu kartan alareunaan.

Kartta 4. Vehkalahden pitäjän Kaarniemen kylän asemapiirros vuodelta 1807. Kaava-alueen rajausta sinisellä.

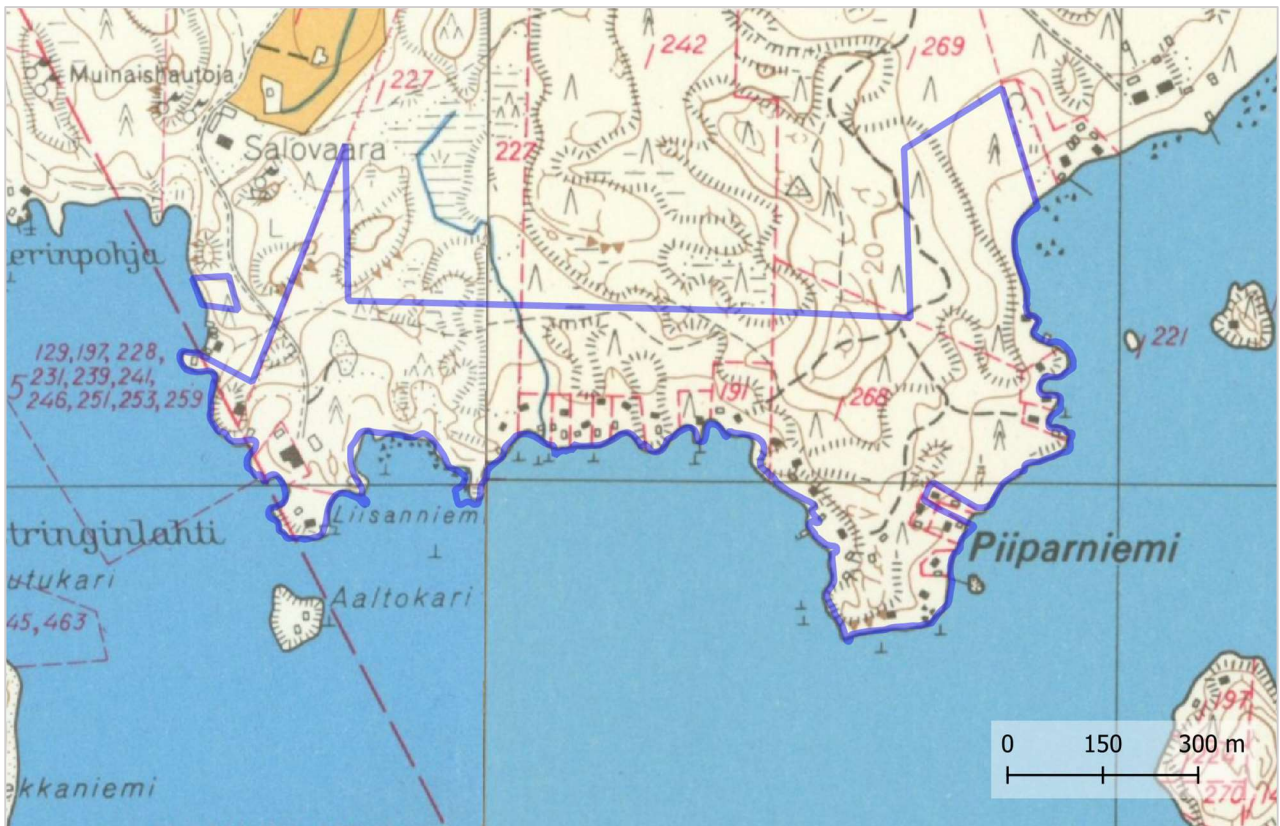
Kartta 5. Kaava-alue vuoden 1800-luvun alun isojakokartoilla.

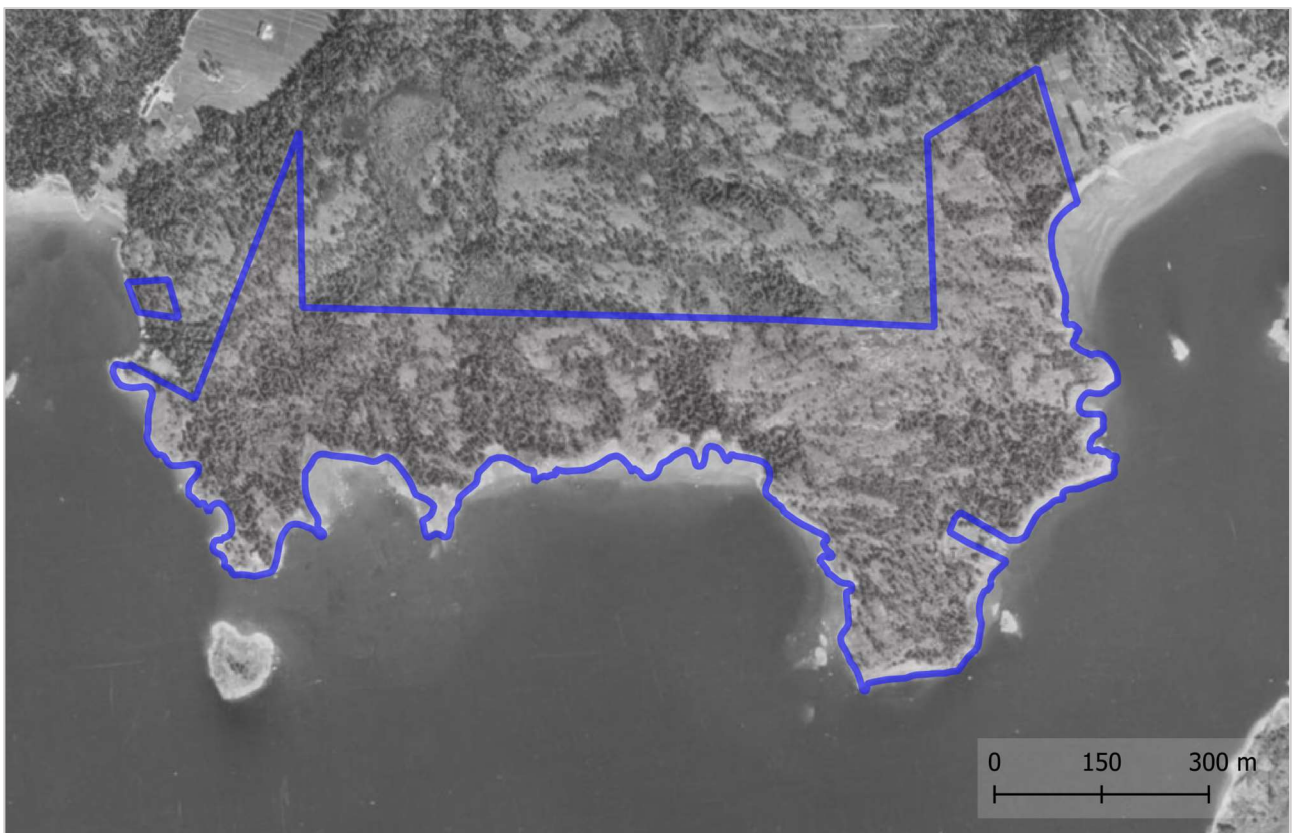
Kartta 6. Kaava-alue vuoden 1844 pitäjänkartalla.

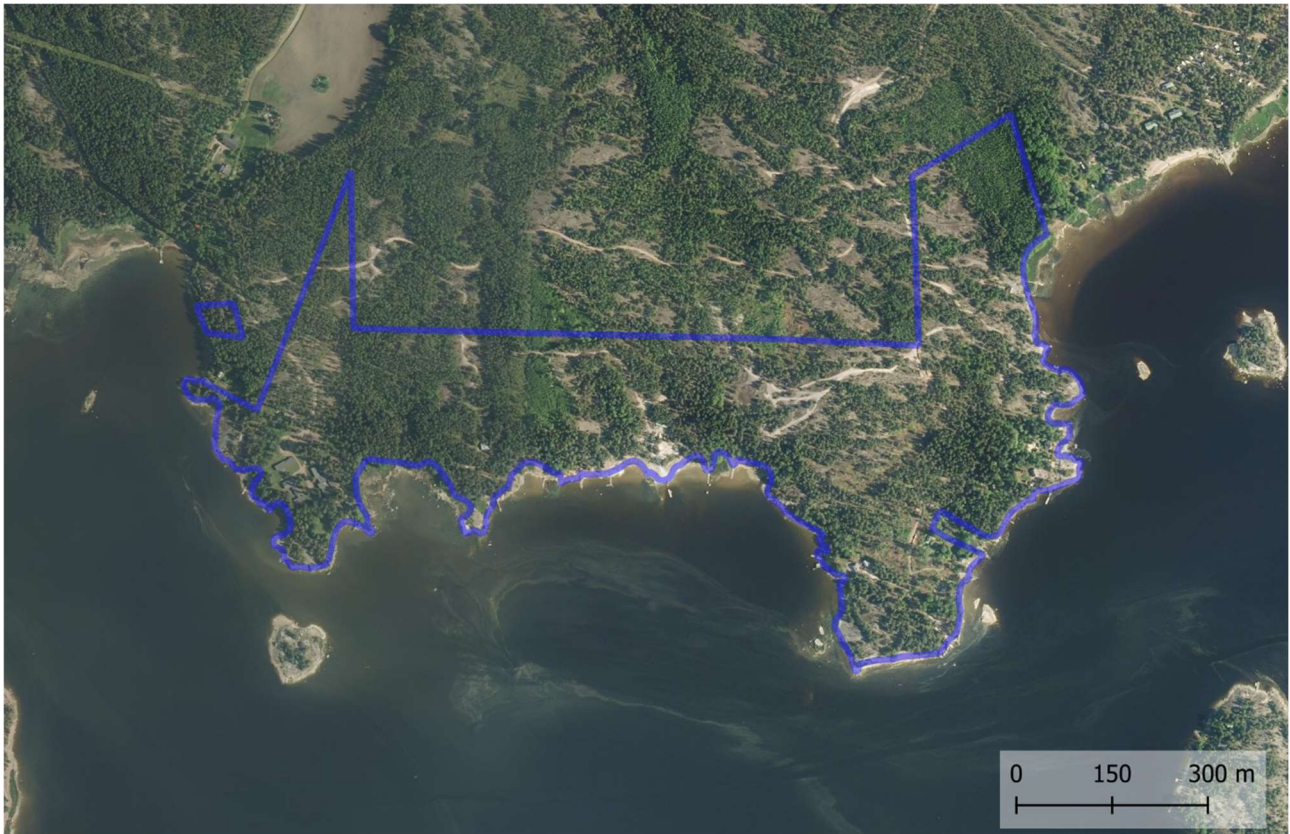
Kartta 7. Kaava-alue vuoden 1885 senaatinkartalla.

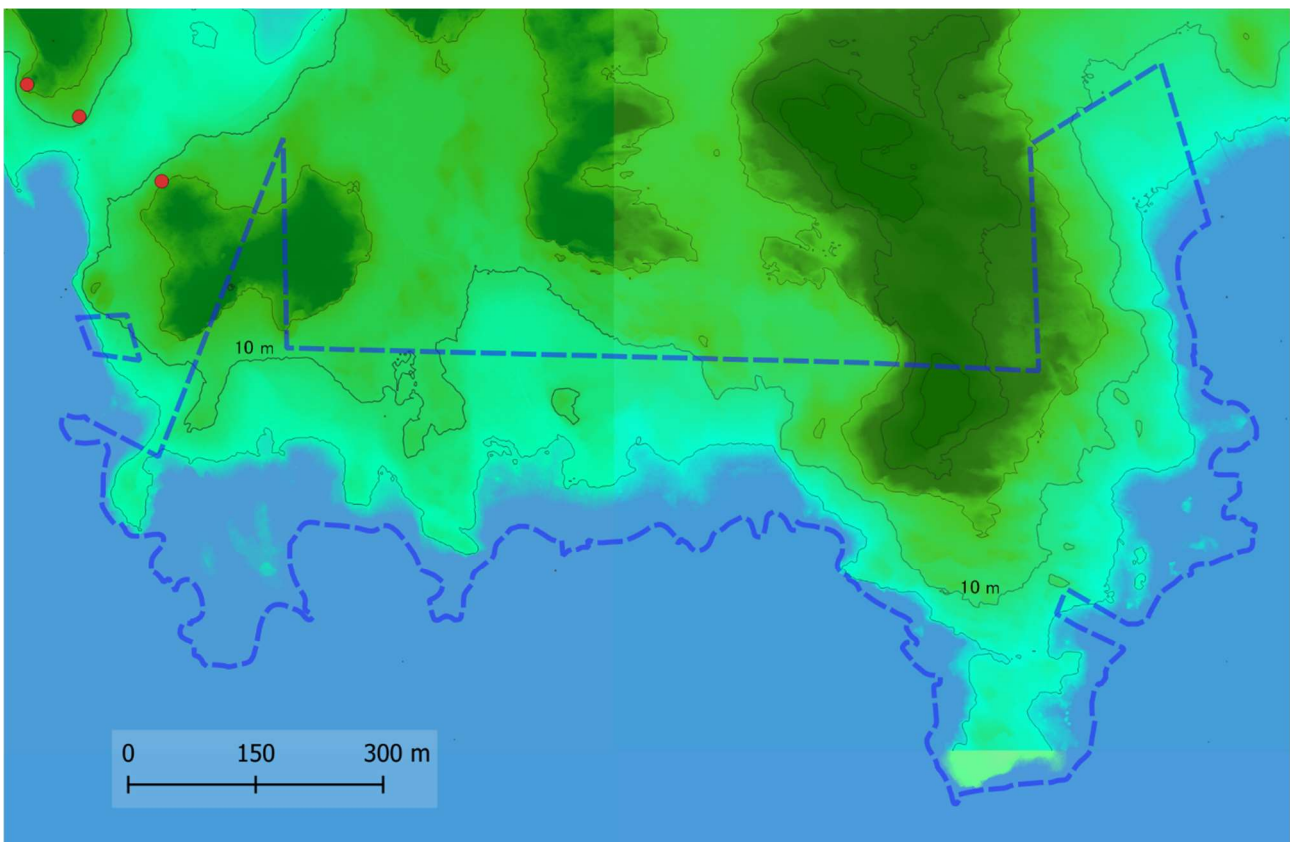
Kartta 8. Kaava-alue vuoden 1964 peruskartalla.

Kartta 9. Kaava-alue vuoden 1941 ilmakuvassa.

Kartta 10. Ortokuva kaava-alueesta.

Kartta 11. Korkeusmallinnos kaava-alueesta, johon on kuvattu 5, 10 ja 15 metrin korkeuskäyrät. Kiinteät muinaisjäännökset on merkattu punaisin pistein.

3. Tutkimusmenetelmät

Arkeologisen selvityksen aluksi tehtiin kartta-analyysi, jossa käytiin läpi aluetta kuvaavat kartat (isojako-, pitäjän-, senaatin- ja peruskartta) 1700–1900-luvuilta. Karttoja haettiin Kansallisarkiston Astia-verkkopalvelusta ja 1900-luvun peruskartta ladattiin Maanmittauslaitoksen Vanhat painetut kartat-verkkosivustolta. 1900-luvun historialliset ilmakuvat käytiin läpi Maanmittauslaitoksen Paikkatietoikkunasta. Historialliset kartat ja ilmakuvat asemoitiin nykykartan päälle ja niistä tarkasteltiin alueelle sijoittuvia arkeologisesti mielenkiintoisia kohtia, kuten historiallisen ajan kylien sijaintia ja rajoja. Selvityksen aikana käytiin läpi myös Maanmittauslaitoksen 5p laserkeilausaineisto arkeologisesti mielenkiintoisten maastonmuotojen, kuten röykkiöiden tai kuoppajäännösten, havaitsemiseksi. Lähialueen tunnettujen arkeologisten kohteiden tietoja sekä aikaisempia inventointiraportteja tarkasteltiin Museoviraston ylläpitämästä Kulttuuriympäristön palveluikkunasta (www.kyppi.fi). GTK:n maaperäkartta (20k) käytiin läpi arkeologisesti potentiaalisten maastonkohtien selvittämiseksi.

4. Havainnot

Vanhoilla kartoilla kaava-alueen poikki on kulkenut Helilän ja Kaarniemen kylien raja. Vuoden 1692 kartalla raja vaikuttaa olleen eri kohdassa, kuin 1800-luvun alkupuolen isojakokartoilla. Vanhempi kartta ei kuitenkaan asemoidu nykykartalle kovinkaan tarkasti, joten varhaisemman rajan kulku jäi hieman epäselväksi. Isojakokartan mukainen raja kulkee kaava-alueen länsireunassa, Kurssikeskuksen länsipuolella. Paikalla kulkee myös nykyinen kiinteistöraja. On mahdollista, että kylien raja on muuttunut vuoden 1692 jälkeen, ja näin ollen myös vanhan rajalinjan kohdalta olisi mahdollista paikantaa pois käytöstä jääneitä rajapyykkejä.

Maanmittauslaitoksen 5p laserkeilausaineiston perusteella alueella on muutamia pyöreähköjä kumpareita, jotka voisivat olla pieniä röykkiöitä (tai suuria kivenlohkareita). Alueen itäosassa havaittiin myös muutama rinkelamainen muodostelma, jotka voivat liittyä 1800–1900-luvun sotavarustuksiin, esim. tykin perustuksiin.

GTK:n maaperäkartalla kurssikeskuksen koillispuolella on hiekkaisempi maaston kohta, joka sijoittuu 2–8 m korkeustasoille. Topografian, maaperän ja korkeustason puolesta ko. paikalla on kohtalainen potentiaali (rautakautisten ja sitä nuorempien) muinaisjäännösten löytymiselle.

Sinikka Kärkkäinen

Heilu Oy

Pälkäneellä 13.2.2025

Lähteet

Painetut:

- Ulvinen, Arvi 1960. Kymin historia 1. Kymin seurakunta: Kymin kunta: Karhulan kauppala.

Tutkimusraportit: (<https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>)

- Huurre, Matti 1967. Karhula inventointi.
- Vuoristo, Katja 2006. Kotka kunnaninventointi 2005–2006. Museovirasto

Digitaaliset lähteet:

- Kulttuuritielle.fi, tietoja Kymijoesta: <https://www.kulttuuritielle.fi/ajankohtaista/kymijoki/>

Kartat:

Kansallisarkisto: (<https://astia.narc.fi/uusiastia/index.html>)

- Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma):
 - o Ia.* Pitäjänkartasto. 3024 10 Ia.* -/- - Kymi (--). Tiedosto 1. Kansallisarkisto. Viitattu 7.2.2025. (v. 1844)
 - o Ia.* Pitäjänkartasto. 3042 01 Ia.* -/- - Kymi (--). Tiedosto 1. Kansallisarkisto. Viitattu 7.2.2025.
 - o Ib.* Senaatin kartasto. X 40 [Vehkalahti] (--). Tiedosto 1. Kansallisarkisto. Viitattu 11.2.2025. (v. 1885)
- Maanmittaushallituksen uudistusarkisto. MHA U Uudistuskartat ja -asiakirjat. G VIIPURIN LÄÄNI. Kymi:
 - o G17:4/1 Kaarniemi / Kårnäs; Kaarniemen ja Marinkylä; tiluskartta (1692-1692). Tiedosto 1. Kansallisarkisto. Viitattu 7.2.2025.
 - o G18:11/1-5 Kaarniemi / Kårnäs; N:o 1; isojaonkartta, nautintaselitelmä ja pyykkiselitys piirirajoista (1836-1836). Tiedosto 3. Kansallisarkisto. Viitattu 7.2.2025.
 - o G9a:15/1-30 Korkeakoski / Högfors; N:t 1-10, 12, 16 ja 17 tässä kylässä, N:t 1-8 Eskolan kylässä, N:t 1-9 Helilän kylässä ja N:o 1 Sunilan kylässä: jatkuu tietosisältökentässä (1824-1858). Tiedosto 4. Kansallisarkisto. Viitattu 7.2.2025.
- Viipurin kuvernementin revisionikonttorin kartta-arkisto (kokoelma). Ia.* Kartat. VKKA, II 10 :1 Ia.* 65/- - [Vehkalahtien pitäjän Kaarniemen kylän asemapiirros: luettelo tiluksista ja omistajista; selostus maaperästä, tukin kuljetuksesta ja metsistä, ven.]. (--). Tiedosto 1. Kansallisarkisto. Viitattu 7.2.2025. (v. 1807)

Maanmittauslaitos:

Vanhat painetut kartat- latauspalvelu: (<https://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>)

- 3042 01 Summa, v. 1968

Paikkatietoikkuna: <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>

- Historialliset ilmakuvat v. 1941